

POSUDEK OPONENTA

K DIPLOMOVÉ PRÁCI

Jméno diplomanta:	Natálie Rumlenová
Téma práce:	Redefinice trestného činu znásilnění
Rozsah práce:	84 stran (od úvodu po závěr, včetně) – cca 120 normostran
Datum odevzdání práce:	16. 5. 2024
Vedoucí diplomové práce:	JUDr. Rudolf Vokoun, CSc.
Oponent diplomové práce:	JUDr. Mgr. Marek Dvořák, Ph.D.

1. Aktuálnost (novost) tématu, náročnost tématu na teoretické znalosti, vstupní údaje a jejich zpracování, použité metody

Diplomantka Natálie Rumlenová si za téma diplomové práce vybrala jednu z (alespoň ve veřejném prostoru) nejvíce rezonujících trestněprávních problematik, kterou je redefinice trestného činu znásilnění. Jedná se současně o nyní patrně nejčastěji poptávané téma z hlediska psaní diplomových (a dalších kvalifikačních) prací. O aktuálnosti tématu tak není sporu. Současně je však nutno úvodem upozornit, že legislativním procesem prakticky prošlo konkrétní znění zákona, jímž dojde k redefinici trestného činu znásilnění (a dalších trestných činů) s účinností od 1. 1. 2025, což může některé pasáže dosavadních kvalifikačních prací, včetně této, poznamenat právě co do jejich aktuálnosti. Některé věcné argumenty vztahované k této problematice ale nepochybně zůstanou i pro budoucí vývoj živé a je třeba se jimi důkladně zabírat.

Ke zvolenému tématu lze dohledat dlouhou řadu pramenů, včetně odborných trestněprávních zdrojů. Výrazně napomáhá i učebnicová a komentářová literatura a pečlivě zpracovaná důvodová zpráva k příslušné novelizaci. Přístup ke zdrojům v tomto ohledu není podle oponenta nikterak obtížný. Co se týká náročnosti tématu na teoretické znalosti, může případná obtížnost tkvět spíše v širší aspektů zvolené problematiky, tj. ve vhodnosti zkoumání též viktimologických, ústavněprávních a dalších otázek. Oponent shledává zvolené téma jako průměrně obtížné, komplikace při soupisu mohou nastat spíše z důvodů názorové pestrosti a značných kontroverzí ohledně některých konkrétních otázek (např. ohledně ratifikace Istanbulské úmluvy nebo stanovení konkrétního věku, do kdy je třeba u dítěte bezvýjimečně hovořit o bezbrannosti).

Autorka Natálie Rumlenová v diplomové práci užívá standardních metod zpracování (deskripce, analýza, syntéza...), vychází z jazykových, teleologických a systematických metod výkladu, které prakticky vhodně aplikuje. Nechybí ani zahraniční srovnání, a tedy užití metody komparativní. Podle vyjádření diplomantky v úvodu práce si tato klade za (nutno už nyní poznamenat, že poměrně široký) cíl „*zanalyzovat důvody, proč část společnosti po nové definici volá, zatímco část její potřebu odmítá, zda je skutečně potřebná a jaká další opatření by mohla v oblasti sexuálního násilí přinést pozitivní změny*“.

2. Formální a systematické členění práce; úprava práce

Práce je rozdělena do sedmi obsahových kapitol, současně je v ní obsažen nečíslovaný úvod a závěr. První obsahová kapitola se věnuje historickému kontextu sexuálního násilí a vývoji právní úpravy. Diplomantka zde detailně rozvádí znění skutkových podstat od úpravy v trestním zákoně

č. 86/1950 Sb., až po novelizaci zákonem č. 144/2001 Sb. Následuje kapitola druhá, která už je zaměřena na současnou právní úpravu trestného činu znásilnění v § 185 tr. zákoníku. Zde autorka detailně rozebírá jednotlivé znaky skutkové podstaty, a to včetně analýzy kvalifikačních okolností. Současně komparuje tuto skutkovou podstatu s vybranými trestnými činy proti lidské důstojnosti v oblasti sexuální, konkrétně pak se sexuálním nátlakem (§ 186 tr. zák.) a s pohlavním zneužitím (§ 187 tr. zák.). Třetí obsahová kapitola se věnuje Úmluvě Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí (tzv. Istanbulská úmluva), a to z pohledu kritizovaných aspektů i faktického dopadu případné ratifikace do oblasti (postihu) sexuální delikvence. Ve čtvrté kapitole jsou rozebrány problematické aspekty současné právní úpravy, např. předsudky a mýty, jednotlivé definice, otázky latence, otázky primární a sekundární viktimizace nebo oblast ukládání trestů (všechny tyto dílčí problematiky tvoří jednotlivé podkapitoly). V páté kapitole, jež je z pohledu oponenta jádrem práce, se autorka již zaměřuje přímo na redefinici znásilnění, na otázky projevu (ne)souhlasu a na konkrétní legislativní návrhy. Následuje kapitola šestá, která řeší systémová opatření, např. vznik specializovaných senátů, školení OCTŘ nebo podpůrná opatření pro oběti. Poslední obsahová kapitola je poté komparativního charakteru se zaměřením na právní úpravu ve Spolkové republice Německo, Španělsku a Švédsku.

Z výše nastíněné struktury je jistě více než patrné, že diplomantka pojala práci velice široce. Tomu také odpovídá výsledný rozsah textu, který více než dvojnásobně překračuje minimální délku stanovenou pro diplomové kvalifikační práce. Samotná systematika je nicméně zvolena vhodně, neboť kapitoly na sebe logicky navazují a čtenáři je srozumitelné, „odkud a kam“ text plyne. Rovněž k formální úpravě textu prakticky nelze mít výhrady, k čemuž se ještě oponent dostane níže v textu. V práci jsou obsaženy rovněž autorkou vytvořené tabulky, a to v části věnované komparaci. Nechybí zahrnutí abstraktu a dalších obligatorních náležitostí kvalifikačních prací. Po formální stránce je práce plně způsobilá a nevykazuje žádné výraznější nedostatky.

3. Vyjádření k práci

Samotné vyjádření k práci je pro oponenta po podrobném pročtení předloženého textu poměrně komplikované. Diplomantce nelze upřít nadprůměrnou pečlivost, která se promítá nejen do formální úpravy textu, ale i do rozsahu samotné práce. Lze také předpokládat, že zpracování textu zabralo velké množství času i úsilí, což je patrné například z množství pramenů, téměř 270 poznámek pod čarou nebo ostatně i ze samotného množství kapitol, a tedy počtu rozebíraných problematik. Přehlednosti textu napomáhají u první kapitoly i věcná bodová shrnutí jednotlivých právních úprav.

Oponent však musí jedním dechem konstatovat ono okřídlené, že „méně je někdy více“, neboť podle jeho názoru je celkové pojetí příliš široké. Diplomantka v rámci diplomové práce usiluje o detailní rozbor znaků skutkové podstaty podle komentářové a učebnicové literatury (a to vč. kvalifikačních okolností, forem zavinění, výkladu obecných pojmů, výkladu, co je zavinění a jaké má formy apod.), o rozebrání Istanbulské úmluvy vč. názorových disputací k ní, o rozbor redefinice znásilnění vč. uvádění legislativních návrhů a argumentů z důvodové zprávy, o rozbor předsudků a mýtů ve vztahu ke znásilnění, o (byť v této části spíše stručný) rozbor ukládání trestů a dvou realizovaných výzkumů, o rozvedení, kdo je oběť a co je primární a sekundární viktimizace, nechybí pak ani zahraniční komparace hned s několika dalšími státy. Tím se text stává značně extenzivním, aniž by jeho délka podle oponenta byla odůvodněna primárně hloubkou provedené analýzy, nýbrž spíše (resp. také) množstvím zařazených témat. Je nesporné, že rozebíraná problematika je velmi komplexní a mimořádně důležitá. I proto patrně není možné ji celistvě uchopit právě diplomovou prací, pročež nezbyvá než se zaměřit na některé konkrétní oblasti a pojetí.

Určité skutečnosti navíc napříč kapitolami zaznívají opakovaně, což lze demonstrovat kupříkladu na – hned několikrát se v textu vyskytující – informaci, že skutková podstata znásilnění vyžaduje pro dokonání dvě jednání, nebo že předmětem útoku u znásilnění se může i pohledem trestního práva stát jak žena, tak také muž. Oponent by považoval vzhledem k rozsahu práce za žádoucí vynechání obecných pasáží, které nejsou pro text klíčové a které do značné míry kopírují učebnicovou či komentářovou literaturu – např. informace na str. 18, obecné pojednání o subjektivní stránce na str. 22, o kvalifikované skutkové podstatě na str. 23, o okolnostech podmiňujících použití vyšší trestní sazby (nemajících přímý vliv na rozebíranou problematiku) na str. 24...

Diplomantka Natálie Rumlenová text koncipovala tak, že by se mělo jednat o objektivní pojednání s uváděním argumentů pro i proti v jednotlivých rozebraných dílčích aspektech. Oponent je toho názoru, že i přes pochopitelnou snahu o toto pojetí by bylo žádoucí, aby vždy po rozvedení argumentů pro a proti zazněly explicitně i detailnější závěry diplomantky, neboť tyto jsou stejně často patrné už „mezi řádky“ z textu přitom usilujícího o striktně objektivní rozbor. Vhodnější by možná bylo strohé uvedení argumentů pro, argumentů proti, a následně uvedené názoru diplomantky, ať už je jakýkoliv. Ve stávající podobě se totiž přinejmenším některé části textu jeví lehce názorově zabarvené a jejich vyznění ne zcela objektivní (např. při uvádění extrémních názorů pouze jednoho názorového spektra). Z právě konstatovaného by se možná mohlo jevit, že oponent nesouhlasí s vyzněním práce (názory diplomantky), to by však nebyl závěr správný, neboť povětšinou plně souzní s tím, co se diplomantka zřejmě – jak lze z textu důvodně předpokládat – domnívá. Současně toto není předmětem hodnocení. Pouze má oponent drobně odlišný názor na strukturu, která měla být zvolena, za účelem objektivní prezentace faktů. Nebylo by nic méně přiléhavé, pokud by z posudku vyplynulo, že je práce tendenční či snad v libovolném směru extremistická. Tak tomu není, což lze demonstrovat kupříkladu na problematice Istanbulské úmluvy, kde diplomantka vhodně poukázala na to, že patrně klíčovým problémem pro její ratifikaci může být nejednoznačnost jejího výkladu a nejasný význam některých obecných proklamací, na čemž se vlastně shodují téměř všichni napříč názorovým spektrem. A přiléhavě podotkla, že klíčové má být především případné naplnění věcných aspektů tak, abychom dosáhli zvýšené ochrany obětí, bez ohledu na pohlaví, gender a další charakteristiky (viz str. 36 a 37 textu). Obdobně i u jiných částí textu nechybí věcná a detailní argumentace. Oponent za sebe dodává, že z jeho praktické zkušenosti dochází k hlavním problémům při prvotním kontaktu oběti s orgány činnými v trestním řízení, tj. při nahlášení trestného činu Policii ČR. Právě zde je však možná vůbec nejsložitější činit jakákoliv plošná opatření – ostatně je spíše úsměvné se domnívat, že pouhá (často online) školení povedou k dostatečné edukaci a ke skutečnému odstranění možného nevhodného přístupu. Je též (patrně kontroverzní až vznětlivou) otázkou, zda nejde o záležitost do značné míry generačně podmíněnou, jejíž změnu přirozeně stejně přinese až postupná generační obměna a změna názoru.

Klady práce převažují, jedná se po stránce obsahové o nadstandardní diplomovou práci. Diplomantka provedla věcný rozbor mnoha problematik, veškeré užití prameny korektně vykládá a promítá do textu. Z textu je patrná schopnost vědecko-analytické práce. Zásadnější věcné nedostatky nebyly shledány (z těch drobných lze uvést například informaci uvedenou ve druhé větě podkapitoly 5.2.1, kde patrně autorka mínila nikoli pohlavní styk, nýbrž soulož a jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží). Diplomantka je schopna informace prezentovat srozumitelně a pro čtenáře čtivým způsobem.

Autorka vychází z výrazně nadprůměrného množství pramenů, a to jak tuzemské, tak zahraniční provenience – ostatně jen seznam zdrojů je uveden na několika stranách. Množství obstaraných pramenů je chvályhodné. Nechybí přitom ani uvedení statistik a tuzemských i zahraničních výzkumů (např. str. 41 a str. 42), diplomantka vycházela také z vlastní zkušenosti při studiu spisů v rámci stáže na Okresním státním zastupitelství v Nymburce.

Citování je v souladu s předepsanou citační normou, text nevykazuje znaky plagiátorství.

Jazyková a stylistická úroveň textu, stejně jako grafická úprava, jsou na dobré úrovni, k textu lze mít v tomto směru pouze několik drobných připomínek:

- obsah práce se s ohledem na zalamování řádků jeví lehce nepřehledným, obdobně pak vzhledem k zarovnání některé obsáhlejší citace zákona (např. na str. 26);
- občas se vyskytující překlepy – např. na prvním řádku str. 9 slovo „*podávající*“ namísto „*podávajících*“, chybějící čárka za datem v poznámce pod čarou č. 31, chybějící strana publikace v poznámce pod čarou č. 123, nebo překlep ve druhé větě na str. 53;
- častější vynechávání interpunkčních znamének na koncích poznámek pod čarou – např. poznámka pod čarou č. 24, č. 33, č. 43, č. 120;
- sporadické nesrovnalosti při psaní čárek v souvětích – např. na str. 16 v poslední větě prvního odstavce, na str. 46 v první větě posledního odstavce, nebo v první větě kapitoly páté;
- drobné formulační nepřesnosti – např. na str. 21 by bylo vhodné termín „pohlavní styk srovnatelný se souloží“ nahradit přesnějším termínem „pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží“.

4. Kritéria hodnocení práce

Splnění cíle práce:	Úvodem vytyčené široké cíle práce byly i s ohledem na její nadprůměrný rozsah (počet znaků) naplněny.
Samostatnost při zpracování práce včetně zhodnocení práce z hlediska plagiátorství:	Oponent neshledal známky plagiátorství, čemuž odpovídá i výsledek kontroly v SIS v systému Theses.cz (4 %) a Turnitin (29 %).
Logická stavba práce:	Diplomová práce má logickou a návaznou strukturu od obecných otázek až po konkrétní pojednání o navržené redefinici znásilnění a po uvádění konkrétních opatření, která je třeba (nejen) v souvislosti se změnou právní úpravy řešit. Závěrem nechybí ani zahraniční komparace.
Práce se zdroji (využití cizojazyčných zdrojů) včetně citací:	Práce se zdroji je zcela korektní, počet pramenů je více než dostatečný, a to ve vztahu k pramenům tuzemské i zahraniční provenience. Citování odpovídá předepsané citační normě, místy byly v poznámkách pod čarou zaznamenány drobné nesrovnalosti (např. chybné užívání kurzívy, když touto jsou u časopisů uváděny názvy článků, nikoliv označení periodika – např. poznámka pod čarou č. 1 nebo č. 11; nebo ne/uvádění kurzívy u názvů knih – poznámka pod čarou č. 123).
Hloubka provedené analýzy (ve vztahu k tématu):	Hloubka provedené analýzy ve vztahu ke zvolenému tématu je dostatečná, odpovídá zaměření a cílům práce.
Úprava práce (text, grafy, tabulky):	Celková úprava práce je na vysoké úrovni. Práce v závěrečné části obsahuje také autorkou vytvořené tabulky související s přeshraniční komparací a zjištěnými statistickými daty.
Jazyková a stylistická úroveň:	Jazyková i stylistická úroveň textu je více než dobrá, autorka text zpracovala čtivým a srozumitelným způsobem. Případné dílčí výhrady byly rozvedeny výše v textu, jedná se však o detaily a nepřesnosti z hlediska hodnocení zcela zanedbatelné.

5. Doporučení/nedoporučení práce; otázky k zodpovězení při obhajobě

Celkové zhodnocení:

Předložená diplomová práce je zdařilým zpracováním zvolené problematiky. I přes kritické vyjádření oponenta k přílišnému rozsahu diplomové práce je třeba konstatovat, že autorka pečlivě a svědomitě podrobila důkladné analýze dlouhou řadu pramenů, veškeré informace následně čtivým, srozumitelným a věcně korektním způsobem obsáhla do textu diplomové práce. Obsažena je i přeshraniční komparace, zahrnuty jsou některé výzkumy a statistická data.

Předložená diplomová práce kolegyně Natálie Rumlenové po obsahové i formální stránce splňuje požadavky na ni kladené a je způsobilým podkladem pro ústní obhajobu. Práci doporučuji k ústní obhajobě.

Otázky k obhajobě:

Diplomantka by v rámci obhajoby mohla vyjádřit vlastní názor, jak by měl být postihován tzv. *stealth*ing podle českého trestního práva.

Navržený klasifikační stupeň v případě úspěšné obhajoby:

v ý b o r n ě (1)

V Praze, dne 11. 6. 2024

Marek Dvořák